

Predmet C-393/19

**Sažetak Zahtjeva za prethodnu odluku u skladu s člankom 98. stavkom 1.
Poslovnika Suda EU**

Datum podnošenja:

21. svibnja 2019.

Sud koji je uputio zahtjev:

Apelativen sad – Plovdiv (Bugarska)

Datum odluke kojom se upućuje zahtjev:

16. svibnja 2019.

Tuženik:

OM

Ostali sudionici u postupku:

Okrajzna prokuratura – Haskovo

Apelativna prokuratura – Plovdiv

Predmet glavnog postupka

Žalba obrane protiv kaznene presude Okrajhen sada – Haskovo (Okružni sud Haskovo, Bugarska) donesene u kaznenom postupku br. 709/18, kojom je tuženik OM osuđen za teško krijumčarenje, u dijelu u kojem je presudom naloženo oduzimanje sredstva koje je korišteno za počinjenje kaznenog djela u korist države.

Predmet i pravni temelj Zahtjeva za prethodnu odluku

Tumačenje članka 17. stavka 1. i članka 47. Povelje Europske Unije o temeljnim pravima.

Zahtjev za prethodnu odluku temelji se na članku 267. stavku 1. točki b UFEU.

Prethodna pitanja

1. Treba li članak 17. stavak 1. Povelje Europske Unije o temeljnim pravima tumačiti na način da se zbog negativnog utjecaja na uravnoteženi odnos između općeg interesa i zahtjeva za zaštitu prava vlasništva protivi nacionalnoj odredbi poput one iz članka 242. stavka 8. Nakazatelen kodeksa (Kazneni zakonik) (u daljnjem tekstu: NK) Republike Bugarske, prema kojoj će se prijevozno sredstvo upotrijebljeno za izvršenje teškog krijumčarenja, koje je u vlasništvu treće osobe koja nije znala niti morala ni mogla znati da njezin zaposlenik čini kazneno djelo, oduzeti u korist države?

2. Treba li članak 47. Povelje Europske Unije o temeljnim pravima tumačiti na način da se protivi nacionalnoj odredbi poput one iz članka 242. stavka 8. NK-a, prema kojoj se prijevozno sredstvo koje je u vlasništvu osobe koja je različita od osobe počinitelja kaznenog djela može oduzeti, a da ne postoji izravan pristup vlasnika sudovima kako bi iznio svoje stajalište?

Propisi i sudska praksa Europske Unije

Članci 17. i 47. Povelje Europske Unije o temeljnim pravima

33. uvodna izjava Direktive 2014/42/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 3. travnja 2014. o zamrzavanju i oduzimanju predmeta i imovinske koristi ostvarene kaznenim djelima u Europskoj uniji.

Nacionalni propisi

Članci 242., 37., 44. i 53. Nakazatelen kodeks (Kazneni zakonik) (u daljnjem tekstu: NK)

Članak 111. stavak 1. Nakazatelno-Protsesualen kodeks (Zakon o kaznenom postupku) (u daljnjem tekstu: NPK)

Članak 108. Zakon za sobstvenostta (Zakon o vlasništvu) iz 1951. godine.

Prema članku 242. stavku 8. NK prijevozno sredstvo koje se koristilo za prijevoz krijumčarene robe će se oduzeti u korist države, čak i ako nije u vlasništvu počinitelja, osim ako njegova vrijednost nedvojbeno ne odgovara težini kaznenog djela.

Sud koji je uputio zahtjev pojašnjava da je prema bugarskom pravu predviđeno oduzimanje sredstva koje je korišteno za počinjenje kaznenog djela teškog krijumčarenja kao prisilna posljedica počinjenja, a da se ne vodi računa o tome u čijem je vlasništvu sredstvo koje je korišteno za počinjenje kaznenog djela. Ovo oduzimanje nije sankcija već posljedica činjenice da je oduzeto sredstvo korišteno za počinjenje krijumčarenja. Oduzimanje je time prema bugarskom Kaznenom zakoniku doduše opterećujuća mjera, ali ne kazna. Ne može se izjednačiti s

kaznom „konfiskacije”, koja predstavlja izvlaštenje imovine počinitelja kaznenog djela.

Također treba voditi računa da je posebna odredba članka 242. stavka 8. NK-a o oduzimanju prijevoznog sredstva iznimka od opće odredbe članka 53. stavka 1. NK-a, prema kojoj se sredstva koja su korištena za počinjenje kaznenog djela oduzimaju samo ako pripadaju počinitelju. Odredba članka 242. stavka 8. NK-a definira područje oduzimanja u korist države očito šire nego temeljna odredba članka 53. stavka 1. NK.

Pojam „sredstvo koje je korišteno za počinjenje kaznenog djela” definiran je u obvezujućoj sudskoj praksi Republike Bugarske. Prema tumačenju danom u presudi br. 84/01.12.1960 plenuma kaznenog vijeća Varhoven sada (Vrhovni sud, Bugarska) u kaznenom predmetu br. 78/1960, sredstva su „služila” počinjenju kaznenog djela, kada su zaista korištena za njegovo počinjenje. To je načelo razvijeno u odluci br. 11/1971 vijeća prethodnog Vrhovnog suda u kaznenom predmetu br. 8/1971. Prema njoj su sredstva služila počinjenju djela, „kada su izravno i neposredno korištena kao oruđe ili sredstvo za ostvarenje elemenata kaznenog djela s namjerom”. Sredstvo koje je korišteno za počinjenje kaznenog djela je, dakle, nešto drugo od predmeta koji je korišten za počinjenje kaznenog djela, budući da se radi o predmetima koji u konkretnoj situaciji služe za izvršavanje kažnjive aktivnosti. Sredstvo koje je korišteno za počinjenje kaznenog djela je predmet samo tada kada je direktno povezano s činom djela, a ne s drugim osobinama djela. U prvom redu radi se o slučajevima kao što je predmetni, u kojima je djelo počinjeno korištenjem prijevoznog sredstva. To je slučaj jer se počinjenje djela sastoji u stvarnom prijevozu robe preko granice.

Kratak prikaz činjeničnog stanja i postupka

- 1 U lipnju 2018. tuženik OM je radio za tursko transportno društvo „Plastnak Nakliat Turizam Sanayi Ve Tidzharet Anonim Shirketi”. Obavljao je međunarodni prijevoz teretnim vozilom koje se sastojalo od tegljača marke „Mertsedes” i na njega priključene prikolice marke „Tirsan”.
- 2 Dana 11. lipnja 2018. trebao je ići na svoje sljedeće putovanje od turskog grada Instanbula do grada Delmenhorsta u Saveznoj Republici Njemačkoj, kako bi prevezao pastu od lješnjaka. Nekoliko dana prije njegovog odlaska s njim je u kontakt stupila nepoznata osoba i predložila mu da za naknadu u Njemačku prokrijumčari 2 940 antičkih novčića. Tuženik je pristao i primio novčiće. Imali su ukupnu masu od 24,850 kilograma i bili su podijeljeni u tri plastične boce Coca-Cole volumena 1,5 litara svaka, čiji je gornji dio bio odrezan. Kako bi se sakrio sadržaj boce, bili su zamotani u crnu krpu i ljepljivu vrpcu. Tuženik je tri boce smjestio u šupljinu koja se serijski nalazi ispod vozačevog sjedala i koja je namijenjena za prtljagu, alat i drugi pribor. Šupljina se sastojala od ormara s vratima, koja su se otvarala pritiskom tipke na vozačevom sjedalu (tipka je bila dostupna samo iz unutrašnjosti vozačeve kabine).

- 3 Tuženik je boce s kovanicama sakrio između četiri plastične ploče i zaslona za automobilsko staklo u šupljini i nikome nije rekao za svoj plan o počinjenju kaznenog djela.
- 4 Ujutro 12. lipnja 2018. godine bez problema je prešao turski granični prijelaz „Kapakule” i preko graničnog prijelaza „Kapitan Andreevo” stigao na područje Republike Bugarske. Na prethodno navedenom graničnom prijelazu stao je u red za graničnu i carinsku kontrolu u traci „ulazak na kamione”.
- 5 U tom trenutku je službu na kontrolnoj liniji obavljao carinski službenik i svjedok DM. Obavio je rutinsku kontrolu teretnog vozila i robe, tijekom koje je zatražio od vozača da otvori šupljinu. Tuženik je to učinio, a svjedok je otkrio boce. Na pitanje carinskog službenika što se nalazi u bocama, tuženik je odgovorio da se unutra nalaze rezervni dijelovi za vozilo. Carinski službenik je odlučio temeljito ispitati boce i prerezao je jednu od njih. Zatim je otkrio novčiće. Sumnjao je da se radi o kulturnopovijesnoj vrijednosti i kontaktirao stručnjaka regionalnog muzeja, koji je potvrdio pretpostavku.
- 6 Antički novčići, tegljač, prikolica, ključ za paljenje i prometna dozvola oduzeti su i zaplijenjeni su kao dokaz. Teretno vozilo je propisno pregledano, fotografirano, vrijednost mu je procijenio sudski vještak i zatim je odvezeno na pohranu.
- 7 Naručeno arheološko-numizmatičko vještačenje, koje sudionici u postupku ne dovode u pitanje, zaključilo je da su sve kovanice prave i da predstavljaju arheološke predmete. Radi se o nalazu koji je za povijesnu znanost od izuzetne vrijednosti, o nalazu novčića. Budući da su novčići blago, od velike su vrijednost za znanost i za izložbe. Kao rezultat toga svaka kovanica je procijenjena na 25 bugarskih leva; ukupna vrijednost svih kovanica utvrđena je u iznosu 73 500 bugarskih leva.
- 8 U nepobojnim zaključcima vještačenja robe vrijednost tegljača marke „Mertsedes”, kojim su kovanice transportirane, utvrđena je u iznosu 81 529,50 bugarskih leva, a vrijednost na njega priključene prikolice marke „Tirsan” u iznosu 23 721,25 bugarskih leva.
- 9 Prvostupanjski sudski postupak održan je u odsutnosti tuženika. Obrana nije tražila ni saslušanje svjedoka ni korištenje dokumenata, a nije osporila ni činjenično stanje izneseno u optužnici kojom je pokrenut sudski postupak. To činjenično stanje odgovara onome koje je prihvatio sud. U optužnici nije izričito navedeno da društvo, u čijem vlasništvu je teretno vozilo, nema nikakve veze s kaznenim djelom (to nije navedeno ni u obrazloženju prvostupanjskog suda); međutim, iz opisa prihvaćenih činjenica proizlazi da takav odnos ne postoji.
- 10 Tijekom istrage prije pokretanja sudskog postupka direktor društva koje je vlasnik tegljača koji je predmet spora saznao je za postupak i opunomoćio je odvjetnika Dimitra Sladova da ga zastupa u vezi s pohranom teretnog vozila koje je zaplijenjeno kao dokaz. U predsudskom postupku odvjetnik Sladov je zatražio

povrat tegljača i prikolice. Zahtjev za povrat teretnog vozila odbilo je nadležno državno odvjetništvo, a u povodu žalbe i prvostupanjski sud.

- 11 U završnom izlaganju pred prvostupanjskim sudom odvjetnik Ivanov nije se pozivao niti na nedužnost svoje stranke niti je tražio oslobađajuću presudu. Zatražio je izricanje blaže kazne i da se ne primijeni članak 242. stavak 8 NK-a; pritom je prvi puta iznio tvrdnju da su ta odredba i gore navedene odredbe protivne pravu Unije.
- 12 Kaznenom presudom br. 13/22.03.2019 Okrazhen sada – Haskovo (Okružni sud Haskovo) donesenom u službenom postupku br. 709/18 tuženik OM je osuđen za kazneno djelo prema članku 242. stavku 1. točki (e) NK – teško krijumčarenje blaga novčića, čija vrijednost ispunjava element kaznenog djela „u velikom opsegu”. Osuđen je na glavnu kaznu zatvora u trajanju od tri godine, a kao sporedna kazna određena mu je novčana kazna u iznosu od 20 000 bugarskih leva. Izvršenje glavne kazne odgođeno je četiri godine od pravomoćnosti presude. Kovanice koje su bile predmet kaznenog djela oduzete su u skladu s člankom 242. stavkom 7. NK-a u korist države. U skladu s člankom 242. stavkom 8. NK-a oduzet je u korist države i tegljač, koji je predmet spora, kao sredstvo koje je služilo za prijevoz krijumčarene robe. Prikolica, koja nije bila u izravnoj vezi s prijevozom, vraćena je njezinom vlasniku, turskom društvu.

Bitni argumenti stranaka glavnog postupka

- 13 U žalbi navodi se da je oduzimanjem tegljača povrijeđeno i pravo tuženika na obranu. Prekršene su odredbe Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: EKLJP), Dodatnog protokola Konvenciji, Povelje Europske Unije o temeljnim pravima (u daljnjem tekstu: Povelja o temeljnim pravima) kao i Uredba (EU) br. 952/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 9. listopada 2013. o Carinskom zakoniku Unije.
- 14 Na glavnoj raspravi odvjetnik Ivanov ostao je pri žalbi i iznio nove argumente u korist tvrdnje da oduzimanje prometnog sredstva, koje je u vlasništvu osobe koja nije njegova stranka, nije bilo naloženo u skladu sa zakonom. Tvrdi da se oduzimanjem krše zahtjevi Direktive 2014/42, koja upućuje na EKLJP i sudsku praksu Europskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: ESLJP); osim toga, oduzimanje nije u skladu ni sa zahtjevom članka 5. Sporazuma o sprječavanju pranja novca i o zamrzavanju i oduzimanju predmeta i imovinske koristi ostvarene kaznenim djelima, prema kojem osobama moraju biti zajamčena djelotvorna pravna sredstva za zaštitu svojih prava. Odvjetnik Ivanov nadalje ustraje u svom zahtjevu žalbenom sudu da Sudu EU uputi zahtjev za prethodnu odluku, kako bi se ispitala istaknuta povreda odredbi prava Unije.
- 15 Prokurator ot Apelativna prokuratura – Plovdiv (Državni odvjetnik Žalbenog državnog odvjetništva Plovdiv) – zatražio je odbijanje posebnog zahtjeva jer nema potrebe za tumačenjem prava Unije. Oduzimanje prijevoznog sredstva, kojim je prevoženo krijumčareno blago, kojeg je naredio Okrazhen sad – Haskovo

(Okružni sud Haskovo), mora potvrditi žalbeni sud, budući da primjena članka 242. stavka 8. NK-a u bugarskoj sudskoj praksi nikada nije bila predmet spora ili razilaženja. Državni odvjetnik upućuje na presude Varhoven kasatsionen sada (Vrhovni kasacijski sud) Republike Bugarske, u kojima je naglašeno da oduzimanje nužno mora biti posljedica počinjenja kaznenog djela krijumčarenja, neovisno o tome nalazi li se oduzeta imovina u vlasništvu počinitelja ili treće osobe u dobroj vjeri. Varhoven kasatsionen sad (Vrhovni kasacijski sud) Republike Bugarske zadržao je sudsku praksu u postupcima zbog kaznenog djela prema članku 242. NK-a, u kojima nije utvrđeno kršenje načela ravnoteže između različitih interesa, koje je utvrđeno u pravnim aktima Unije koje je naveo odvjetnik Ivanov. Činjenica da je vlasniku prijevoznog sredstva uskraćeno njegovo korištenje bila je legitimna i proporcionalna posljedica kaznenog djela. Svaka država članica ima mogućnost naložiti takvo oduzimanje u općem interesu.

Kratak prikaz obrazloženja zahtjeva za prethodnu odluku

- 16 Odgovor o smislu i sadržaju relevantnog prava Unije ključan je za odlučivanje u kaznenom sudskom postupku koji je u tijeku. Odredba članka 242. stavka 8. NK-a je jasna i ne treba tumačenje: Sud je obavezan oduzeti sredstva počinjenja kaznenog djela teškog krijumčarenja neovisno o tome u čijem se vlasništvu ona nalaze. Ta odredba potječe iz vremena kada pravo Zajednice još nije bilo obvezujuće za Bugarsku i vjerojatno nije usklađeno s pojedinim propisima Unije. Konkretno, vjerojatno nije u skladu s člankom 17. stavkom 1. i člankom 47. Povelje o temeljnim pravima. Da prijevozno sredstvo, koje je služilo za transport krijumčarene robe u smislu članka 242. NK-a, u skladu s člankom 242. stavkom 8. NK-a može biti oduzeto u korist države i kada nije u vlasništvu počinitelja, može prema mišljenju žalbenog suda dovesti do nesrazmjera između interesa treće osobe, koja ni na koji način nije bila uključena u kazneno djelo i koja nema veze s njim, i interesa države da oduzme imovinu te osobe zato što je korištena za počinjenje kaznenog djela. Nadalje, budući da nacionalno pravo ne predviđa postupak saslušanja vlasnika sredstva koje je korišteno za počinjenje kaznenog djela, može doći do kršenja zahtjeva iz članka 47. Povelje o temeljnim pravima (koji preuzima zahtjev iz članka 6. EKLJP), koji propisuje da se trebaju osigurati djelotvorni pravni lijekovi, što nužno obuhvaća izravni pristup sudovima.
- 17 Indiciju za neusklađenost nacionalnog prava Republike Bugarske s navedenim odredbama prava Unije predstavlja presuda četvrtog vijeća ESLJP od 13. listopada 2015., ÜNSPED PAKET SERVISI SAN. VE TIC. A. Ş. protiv Bugarske (predmet 3503/2008). Ona se odnosi na slučaj u kojem je oduzeto teretno vozilo koje se nalazilo u vlasništvu društva registriranog u Republici Turskoj na temelju članka 242. stavka 8. NK-a Republike Bugarske. U toj presudi je utvrđeno da se oduzimanjem krši članak 1. Dodatnog protokola EKLJP, čiji sadržaj odgovara članku 17. stavku 1. Povelje o temeljnim pravima koji se odnosi na pravo na vlasništvo. U presudi nadalje stoji da je vlasnici teretnog vozila onemogućen pristup sudovima. Pristup sudovima kao sredstvo za ostvarenje djelotvorne pravne zaštite je zajamčen člankom 47. Povelje o temeljnim pravima. U presudi ESLJP se

navodi da je nepostojanje postupka u kojem bi oštećene osobe mogle iznijeti svoje stajalište dovelo do toga da državna tijela nisu mogla ispitati proporcionalnost oduzimanja, što je nadalje dovelo do toga da nije mogao biti uspostavljen „uravnotežen odnos” između svih postojećih interesa. Naglašeno je da taj odnos ovisi o brojnim čimbenicima, među ostalim o ponašanju vlasnika. Nacionalna tijela bi stoga trebala uzeti u obzir stupanj nepažnje ili brižnosti u odnosu na oduzetu imovinu ili barem odnos između manifestiranog ponašanja i kaznenog djela. Utvrđeno je da je oštećeno društvo moralo snositi pojedinačni i prekomjerni teret; u tom se kontekstu upućuje na presudu od 23. rujna 1982. godine, Sporong i Lonroth protiv Švedske (članci 69. do 73., serija A, br. 52.).

- 18 Sud koji je uputio zahtjev smatra primjerenim citirati odjeljak presude ESLJP od 24. listopada 1986., Agosi protiv Ujedinjenog kraljevstva (predmet 9118/80, serija A, br. 108.) u kojem se navodi: „Da bi oduzimanje u skladu s člankom 1. stavkom 2. Dodatnog protokola EKLJP bilo opravdano dovoljno je [da] država uspostavi uravnoteženi odnos između javnog interesa i interesa određene osobe [...] Uspostavljanje uravnoteženog odnosa ovisi o mnogim čimbenicima; pri tome je odnos vlasnika imovine uključujući stupanj nepažnje ili brižnosti samo jedan element u mnoštvu okolnosti koje treba razmotriti. Iako članak 1. stavak 2. ne postavlja izričite postupovne zahtjeve, [ESLJP] mora razmotriti jesu li postupci primjenjivi u predmetnom predmetu bili oblikovani tako da se između ostalog stupanj nepažnje ili brižnosti društva koje je uložilo žalbu ili barem odnos između ponašanja društva i [...]povrede prava na odmjereni način mogao uzeti u obzir; također, je li u predmetnom postupku društvu koje je podnijelo zahtjev dana primjerena mogućnost da nadležnim tijelima iznese svoj stav”.
- 19 Nadalje je potrebno voditi računa o 33. uvodnoj izjavi Direktive 2014/42. Prema njoj potrebno je predvidjeti određene mjere osiguranja i pravne lijekove kako bi se jamčilo očuvanje temeljnih prava trećih strana koje ne sudjeluju u kaznenom postupku. Također se navodi da te mjere uključuju i pravo na saslušanje trećih strana koje tvrde da su vlasnici oduzete imovine.
- 20 Iz tih razloga ovo vijeće suda smatra da je pitanje o smislu i primjenjivosti obiju razmatranih odredbi Povelje o temeljnim pravima, kao i o eventualnom neispunjavanju zahtjeva tih odredbi nacionalnom odredbom članka 242. stavka 8. NK-a o oduzimanju sredstva koje je korišteno za počinjenje kaznenog djela teškog krijumčarenja, od izravne (prejudicijelne) važnosti za ispravnu odluku kako u ovom predmetu tako i u daljnjim predmetima koji imaju isti predmet spora.